

CHAPTER 6 •

HARMANLANMIŞ ÖĞRENMENİN GERÇEKLEŞTİRİLDİĞİ ÇEVİRİMİÇİ ÖĞRENME ARAÇLARINA YÖNELİK BİR İNCELEME¹⁶⁸

Yeşim SÜRMEİİOĞLU¹⁶⁹, Süleyman Sadi SEFEROĞLU¹⁷⁰

1. GİRİŞ

Eğitime ve öğrenmeye yönelik farklı bakışların olduğu günümüz dünyasında öğrenmenin gerçekleştirilmesi için çeşitli ortamlar kullanılmaktadır. Bu durum 21. yüzyılda eğitim her ortamda gerçekleştirilmektedir şeklindeki bir söylemi de beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda öğrenme etkinlikleri kimi zaman bireysel veya toplu, kimi zaman da yaygın veya örgün formlarda gerçekleştirilmektedir. Bu tür uygulamaların bir sonucu olarak uzaktan eğitim, açıköğretim, çevrim-içi öğrenme gibi farklı öğrenme biçimleri oluşmuştur. Uzaktan eğitim öğrenme grubunun öğrenme ortamından ayrı olduğu ve öğrenmenin etkileşimli teknoloji kullanılarak gerçekleştirildiği kurumsal temelli örgün eğitim olarak tanımlanabilir (Simonson, 2001). Öte yandan çevrim-içi öğrenme herhangi bir ağ aracılığıyla gerçekleştirilen öğrenme olarak tanımlanabilir. Bu nedenle de birçok durumda uzaktan öğrenme gerçekleşiyorsa çevrim-içi öğrenme de gerçekleşiyor denilebilir. Uzaktan eğitimin özellikleri Keegan (1986) tarafından; öğretici ve öğrenenlerin fiziksel olarak ayrı olması, eğitsel içeriğin sunumu ve dağıtımında bilgisayar ağlarının kullanımı, öğrenen-öğrenen, öğrenen-eğitmen, öğrenen-içerik etkileşimi için bilgisayar ağları aracılığıyla çift-yönlü iletişimin sağlanması biçiminde sınırlandırmıştır. Çevrim-içi öğrenme, bir öğrenme ortamını oluşturan aktörlerin; öğretmen, öğrenen, akranlar ve öğrenme ortamı tasarımcısı vb. ve varlıkların; okul/işyeri/kendi kendine çalışma yeri, araçlar, bilgi kaynakları, öğrenme

¹⁶⁸ Bu çalışma, "Eğitim, Gençlik ve Gelecek" temalı 4. Uluslararası Çağdaş Eğitim Araştırmaları Kongresi'nde (Bodrum/Muğla, 04-07 Ekim 2018) sunulmuş bildirinin, kitap bölümü olarak geliştirilmiş ve genişletilmiş son halidir.

¹⁶⁹ Öğr. Gör., Sinop Üniversitesi, ysurmelioglu@sinop.edu.tr

¹⁷⁰ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, sadi@hacettepe.edu.tr

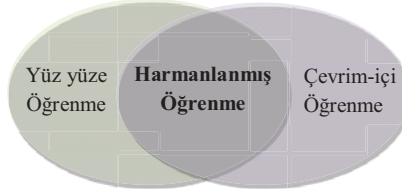
materyali ve sosyal kültürel alanın birbirleri ile olan etkileşim ve iletişimlerinin çevrim-içi gerçekleşmesini sağlayan sistem olarak tanımlanabilir (Durdu & Durdu, 2016). Çevrim-içi öğrenmenin erişilebilirliği aynı zamanda bağlantı, esneklik ve çeşitli etkileşimleri destekleme becerisine sahiptir (Moore, Dickson-Deane & Galyen, 2011). Çevrim-içi eğitimin “tamamen çevrim-içi, harmanlanmış ve Web-geliştirilmiş” şeklinde üç formu vardır (Mortera-Gutiérrez, 2006). Bu çalışmada bu formlardan harmanlanmış öğrenme incelenecektir.

1.1. Harmanlanmış Öğrenme

Harmanlanmış öğrenme medya ve pedagojik yaklaşımı birleştiren bir öğrenme ortamı biçimi olarak ifade edilmektedir (Graham, 2006; Klein, Spector, Grabowski, & Teja, 2004). Harmanlanmış öğrenme uluslararası kaynaklarda “blended, mixed, hybrid, distributed learning” şeklinde; ulusal kaynaklarda ise “harmanlanmış, karma, dağıtık öğrenme, b-öğrenme veya h-öğrenme” şeklinde farklı kavramlar kullanılarak ifade edildiği gözlenmektedir. Alanyazında harmanlanmış öğrenmenin temellerinin medya ve yöntem tartışmasına dayandığı vurgulanmaktadır (Ally, 2008; Gedik, 2016; Graham, 2006). Medya ve yöntem tartışması kısaca Clark’ın (1983) savunduğu medyanın öğrenmeye etkisi yoktur diğer taraftan Kozma’nın (1994) savunduğu, gelişen teknolojilerle medyanın öğrenmeye katkısının olabileceği şeklindedir. Bu doğrultuda harmanlanmış öğrenme ortamının da medya kullanımının öğrenmeyi desteklediği söylenebilir.

1.2. Harmanlanmış Öğrenme: Tanımlamalar

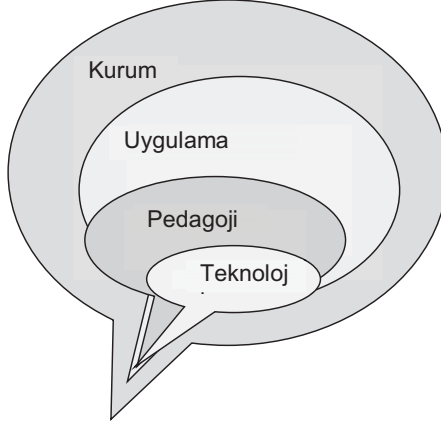
Alanyazında harmanlanmış öğrenmeyle ilgili olarak yapılmış farklı tanımlar bulunmaktadır. Bu tanımlar dönemin koşulları, olanakları, eğilimleri, teknolojik imkânları ve benzeri durumlardan etkilenmiştir. Harmanlanmış öğrenmeyi örneğin Driscoll (2002) öğretimlerin birleştirilmesi, Graham (2006) yüz yüze öğretimin bilgisayar aracılığıyla birleşimi, Garrison ve Kanuka (2004) yüz yüze eğitim ve çevrim-içi öğrenme olarak tanımlamaktadır. Colis ve Moonen’e (2001) göre, harmanlanmış öğrenim geleneksel yüz yüze ve çevrim-içi öğrenmenin bir melezidir. Böylece eğitim hem sınıfta hem de çevrim-içi olarak yapılır ve çevrim-içi bileşen geleneksel sınıf öğreniminin doğal bir uzantısı haline gelir. Kerres ve Witt (2003) harmanlanmış öğrenmeyi, yüz yüze öğrenmeyle teknoloji destekli öğrenmenin birleştirilmesi şeklinde ele almaktadırlar. Harmanlanmış öğrenme, yüz yüze iletişimin devam ettiği çevrim-içi derslerin bazı kolaylıklarını içeren sınıf ve çevrim-içi öğrenmenin birleşimidir (Rovai, & Jordan, 2004). Osguthorpe ve Graham (2003) göre harmanlanmış öğrenme; özellikle bilgisayar tabanlı teknolojilerin vurgulandığı, iki ayrı öğrenme/öğretme modelinin, geleneksel yüz yüze öğrenme sistemi ve dağıtık öğrenme sisteminin birleşimidir. Bu tanımlara dayanarak harmanlanmış öğrenmenin oluşumu Şekil 1’de görüldüğü gibi ifade edilebilir. Diğer taraftan Gedik (2016) harmanlanmış öğrenmenin gelişen teknolojilerle birlikte yeni biçimler alacağını ileri sürmektedir.

Şekil 1. Harmanlanmış Öğrenmenin Oluşumu

Kerres ve Witt'e (2003) göre harmanlanmış öğrenmenin "içerik, yapı ve iletişim" şeklinde üç bileşeni bulunmaktadır. Bu bileşenlerden içerik bileşeni öğrenene sunulan materyali ifade etmektedir. Yapı ile belirtmek istenen farklı karmaşıklık derecelerinde öğrenme görevleri üzerinde aktif olarak çalışmak için bireysel ve işbirlikçi öğrenme etkinliklerini kolaylaştıran ve yönlendiren yapıcı etkenleri içermektedir. İletişim ise öğrenenler ve öğretmenler arasındaki etkileşimi kapsamaktadır. Nitekim harmanlanmış derslerin öğrenciler arasında geleneksel ya da tam çevrim-içi kurslardan daha güçlü bir toplumsal buradalık yarattığını gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Rovai & Jordan, 2004).

Colis ve Moonen (2001)'e göre harmanlanmış öğrenmenin dört anahtar bileşeni bulunmaktadır. Ancak harmanlanmış öğrenmenin, sadece dört temel bileşenle ifade edildiğinde bile karmaşık bir olgu olduğu (Colis & Moonen, 2001) söylenebilir. Bu dört bileşen en içten dışarı doğru "teknoloji, pedagoji, uygulama ve kurum" şeklinde sıralanabilir. Şekil 2'de bileşenlerin boyutunu, genel olarak karmaşıklıklarını ve birbirleriyle ilişkilerini göstermektedir (Colis & Moonen, 2001).

Şekil 2. Harmanlanmış Öğrenmenin Dört Anahtar Bileşeni (Colis & Moonen, 2001).

1.3. Harmanlanmış Öğrenmede Öğretmenin Rolü

Harmanlanmış öğrenmede öğretmenin rolü diğer ortamlara göre değişmektedir. Örneğin geleneksel yöntemde sınıf ve zaman yönetimini, öğrenme yaklaşım ve yöntemlerini bilmek düzenlemek yeterliyken, harmanlanmış öğrenmede öğretmenin hâkim olması gereken bir ortam da bulunmaktadır. Öğretmen, uygun teknolojiyi bulmanın yanı sıra teknolojiyi uyarlayabilme, kullanabilme yetisine de sahip olmalıdır (Klein vd., 2004). Bu bağlamda Gedik'in de (2016) belirttiği gibi öğretmen, ortamın kullanımı, sınıf ve zaman yönetimi, öğrenme yaklaşımı ve yöntemleri arasında bir denge kurma rolünü üstlenmektedir (Bkz. Şekil 3).

Şekil 3. Öğretmenin dengeleyici rolü (Gedik,2016).

1.4. Araştırmanın Önemi

Çevrim-îçi öğrenmedeki hızlı artış ve yeni kuşak öğrencilerinin çoğunlukla dijital yerlilerden oluşuyor olması eğitim uygulamalarında yeni ihtiyaç analizlerinin yapılması ve yeni yaklaşımların izlenmesini gerektirmektedir (Bilgiç, Duman & Seferoğlu, 2011). Günümüz koşullarında sunulan örgün eğitim çağın ihtiyaçları doğrultusunda tek başına yeterli olamamaktadır. Öte yandan uzaktan eğitimde de öğrenenler arası ve öğrenen-öğretici arasındaki etkileşim yetersiz kalmaktadır (Dikmenli & Ünalı, 2013; Osguthorpe & Graham, 2003; Usta & Mahiroğlu, 2015;). Bu bağlamda örgün eğitim ve uzaktan eğitimin avantajlarını birleştiren harmanlanmış öğrenme tercih edildiğinde hem yüz yüze etkileşimin faydaları hem çevrim-îçi ortamları kullanmanın temel avantajlarını birleştirdiği anlayışına dayanmaktadır (Osguthorpe & Graham, 2003). Alanyazın harmanlanmış öğrenme uygulamalarının çeşitli öğretim yöntemleriyle zenginleştirilmesi durumunda öğrenme ürünlerinin daha olumlu hale geldiğine işaret etmektedir (Bele & Rugelj, 2007; El-Deghaidy & Nouby, 2008; Usta & Mahiroğlu, 2008). Bu nedenle harmanlanmış öğretimin gerçekleştireceği ortamların tasarımının sistemde başarıya ulaşılması açısından oldukça önemli olduğu söylenebilir.

1.5. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı harmanlanmış öğrenmenin gerçekleştirilebileceği çevrim-içi öğrenme ortamlarının tespiti ve değerlendirilmesidir. Bu amaca ulaşmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Harmanlanmış öğrenmede kullanılabilir çevrim-içi öğrenme araçları/ortamları nelerdir?
2. Harmanlanmış öğrenmede kullanılabilir çevrim-içi öğrenme ortamlarından, sahip oldukları niteliklere/özelliklere göre hangileri daha çok öne çıkmaktadır?

2. YÖNTEM

Alanyazın taraması, özel bir soruyla ilgili olarak alanyazının değerlendirilmesidir (Fraenkel, Wallen & Hyun, 2003). Alanyazın taramasının, “araştırmacıların belirli bir araştırma sorusuyla ilgilenen diğer kişilerin fikirlerini toplamasına yardımcı olması, ilgili çalışmaların sonuçları hakkında bilgi sağlaması ve araştırmacılara daha fazla araştırmanın yapılması gereken alanlar hakkında fikir vermesi” (Fraenkel, Wallen & Hyun, 2003) gibi çeşitli yararları bulunmaktadır. Bu bağlamda bu çalışma kapsamında alanyazın taraması yapılmıştır.

2.1. Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışma kapsamında alanyazın taraması gerçekleştirilirken araştırma soruları ışığında araştırma yapılmıştır. Bu araştırmanın birinci sorusu olan “*Harmanlanmış öğrenmede kullanılabilir çevrim-içi öğrenme araçları/ortamları nelerdir?*” sorusuna yanıt aranırken incelenen ortamların pedagojik niteliklerinin olmasına dikkat edilmiştir.

Araştırmanın ikinci sorusu olan “*Harmanlanmış öğrenmede kullanılabilir çevrim-içi öğrenme ortamlarından, sahip oldukları niteliklere/özelliklere göre hangileri daha çok öne çıkmaktadır?*” sorusuna yanıt aranırken birinci sorunun yanıtı ışığında yol alınmıştır. Buna göre Öğrenme ve Performans Teknolojileri Merkezi (Centre for Learning and Performance Technologies, (C4LPT)) tarafından her yıl düzenlenen en iyi 200 öğrenme aracı 2017 anketi sonuçları incelenmiştir. Bu anket dünya çapında 52 ülkeden 2,174 öğrenim uzmanının oyuyla Öğrenme ve Performans Teknolojileri Merkezi’nde tarafından derlenmiştir (C4LPT, 2018c). Bu çalışma kapsamında 200 öğrenme aracı içerisinde en popüler ÖYS ve öğrenme platformları sıralamasına bakılmıştır. Sıralamada hem en çok tercih edilen araçlara hem de incelenecek araçların en az birinin ÖYS değerinin ESAS olmasına odaklanılmıştır. Sıralamada ilk üç içerisinde yer alan araçlara bakılmış ve ikinci sırada yer alan araç bir servis sağlayıcısına bağlı olması nedeniyle araştırmaya dâhil edilmemiştir. Araçların diğer ikisinden birisi ÖYS diğeri de ESAS uygulamalarına örnek oluşturduğundan iki aracın çalışma kapsamına alınmaması yeterli olacağına karar verilmiştir.

3. BULGULAR ve TARTIŞMA

Bulgular bu çalışmanın amacı doğrultusunda belirlenen araştırma soruları ayrı ayrı ve sırasıyla cevaplandırılacak şekilde sunulmuştur.

3.1. Harmanlanmış Öğrenmede Kullanılabilecek Çevrim-içi Öğrenme

Araçları/Ortamları

Bu çalışmanın ilk araştırma sorusu “*Harmanlanmış öğrenmede kullanılabilecek çevrim-içi öğrenme araçları/ortamları nelerdir?*” şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya cevap bulmak üzere konuyla ilgili alanyazın incelenmiş ve bu çalışma kapsamında ele alınacak ortamlar belirlenmiştir.

Alanyazında harmanlanmış öğrenmeyle ilgili çalışmalar incelendiğinde harmanlanmış öğrenmenin genel özelliklerinin aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Harmanlanmış öğrenmede geleneksel öğretim ile uzaktan öğretimin kaynaştırılması söz konusudur,
- Öğretim süreci pedagojik yaklaşım ile devam eder,
- Harmanlanmış öğretim sürecinde öğreten, öğrenenler arasında fırsatları arttırmayı hedef edinir,
- Öğrenen-öğrenen veya öğrenen-öğretmen arası iletişim geleneksel öğretime göre farklı ilerler,
- Çevrim-içi bileşen geleneksel sınıf öğreniminin doğal bir uzantısı haline gelir,
- Öğretmenin rolü geleneksel öğretime göre farklıdır.

Harmanlanmış öğrenmede yüz-yüze dersleri destekleyici çevrim-içi öğrenme ortamları belirlenirken öğretmenin sınıfın ihtiyaçlarını göz önüne alarak karar vermesi gerekmektedir (Klein, vd. 2004). Bu durumda öğretmen çevrim-içi öğrenme ortamını, harmanlanmış öğrenmenin genel özelliklerinin bilincinde olup öğrenen ihtiyaçları, öğretimin verimliliği, aracın öğrenen ve öğretmen için kullanılabilirliği gibi unsurları da dikkate alarak tercih etmesi gerekir.

Sanal öğrenme ortamları ihtiyaçlara ve koşullara göre değişmektedir. Bazen sadece bir ses dosyası veya bir video dosyası öğrenme ortamı olabilmektedir. Çevrim-içi öğrenme ortamlarına e-posta, tartışma forumları, video konferanslar, e-portföyler, simülasyonlar, web günlükleri, wiki, dijital oyun, sosyal medya ve anlık mesajlaşma ortamları (Colis & Moonen, Dalsgaard, 2006; 2001; McGreal & Elliott, 2008) örnek olarak verilebilir. Bu farklı araçların bir sistem üzerinde birleştirilmesi de mümkündür. Bu tür ortamlar, Öğrenme Yönetim Sistemleri (ÖYS) ve Eğitsel Sosyal Ağ Siteleri (ESAS) gibi platformlar sayesinde pedagojik yaklaşım ile tasarlanarak harmanlanmış öğrenmede kullanıma uygun hale gelebilmektedirler. Ayrıca pedagojinin bulunduğu büyük kitleler ile uzaktan eğitim gerçekleştirilen Web Konferans Platformlarında (Örnek; WebEx, Adobe Connect gibi) bulunmaktadır. Tablo 1’de çevrim-içi öğrenme, uzaktan eğitim ve harmanlanmış öğrenme ortamlarına örnekler verilmiştir.

Tablo 1. Sanal Öğrenme Ortamlarına Örnekler

Çevrim-içi Öğrenme	Uzaktan Eğitim	Harmanlanmış Öğrenme
e-Posta, tartışma forumları, video konferanslar, e-portföyler, simülasyonlar, web günlükleri, wiki, dijital oyun, sosyal medya, anlık mesajlaşma ortamları...	Web Konferans Platformları	Öğrenme Yönetim Sistemleri
		Eğitsel Sosyal Ağ Siteleri

Bu çalışmanın ilk araştırmanın sorusunun cevabı bağlamında harmanlanmış öğrenmede kullanılabilir çevrim-içi öğrenme ortamları olarak Öğrenme Yönetim Sistemleri ve Eğitsel Sosyal Ağ Siteleri ön plana çıkmaktadır. Burada esas belirleyici faktör pedagojik yaklaşımın bulunduğu ortamların olmasıdır. Pedagojik yaklaşım ile belirtmek istenen öğretmenin pedagojik yeterliklerini kullanabildiği sistemlerin olmasıdır. Örneğin öğretmenin hesabının olması, öğretmenin sınav, test veya anket yapabilmesi, not verebilmesi, öğrencileriyle dosya paylaşımı yapabilmesi ve onlarla iletişim kurabilmesi anlamına gelmektedir. Öte yandan öğrenci hesabının olması da, öğrencinin yapılan sınav, test ve anketi cevaplayabilmesi, notunu görebilmesi, sistem üzerinden öğrenenler veya öğretmenin ile iletişim kurabilmesi anlamına gelmektedir.

Öğrenme Yönetim Sistemleri (ÖYS)

Bu çalışmanın birinci araştırma sorusuna cevap olarak ileri sürülen ortamlardan birisi öğrenme yönetim sistemleridir (ÖYS). ÖYS alanyazında İngilizce Learning Management System (LMS) kavramının karşılığı olarak kullanılmaktadır. ÖYS'lerin temelleri 1990'larda çokluortam ve internetin gelişmesiyle atılmış. Daha sonra zamanla bu sistemler dünya genelinde yaygınlaşmış ve benimsenmiştir (Coates, James & Baldwin, 2005). Öğrenme Yönetim Sistemi, öğrenciler, öğretmenler ve yöneticiler için çevrim-içi öğrenim hizmetlerini düzenleyen ve onlara erişimi sağlayan geniş bir sistem yelpazesinde kullanılan bir terimdir (Paulsen, 2002). Farklı araçlar, bir e-öğrenme kursunu yürütmek ve yönetmek için gerekli tüm araçları sunan tek bir sistemle bütünleştirilmektedir (Dalsgaard, 2006). ÖYS'lerde, kullanıcıların kayıtları ve kurs katalogları yönetilir, öğrenen verileri kaydedilir ve sistem yöneticilerine raporlar sunulur (Hall, 2001). ÖYS aracılığıyla bir derste tüm öğrenme aktiviteleri ve materyalleri, sistem üzerinde düzenlenir ve yönetilir.

Herhangi bir ÖYS ortamı benzer veya farklı özellikleri içerisinde barındırabilir (Coates, vd., 2005; Dalsgaard, 2006; Hall, 2001; Paulsen, 2002). Bu özelliklere; sınıf yetkinliği, bilgi ve ödev yönetimi, sertifikasyon veya uyum eğitimi, kişiselleştirme, materyal sunma, sunulan öğrenme materyalini paylaşma, ders planları, mentörlük, tartışma forumları ve sohbet imkânı örnek olarak verilebilir. Öte yandan bütün ÖYS'lerin aynı özelliklere sahip olmadıklarını ve ÖYS'lerin esneklik açısından farklı tasarım yapılarının olduğunu belirtmek gerekir (Coates, vd., 2005; Dalsgaard, 2006). Ancak, ÖYS'nin ardındaki ortak fikir, e-öğrenmenin bütünlük bir sistem içinde düzenlenmesi ve yönetilmesidir. ÖYS'ler arasında en bilinenlerin Moodle, Blackboard ve WebCT olduğu söylenebilir.

Eğitsel Sosyal Ağ Siteleri (ESAS)

Bu çalışmanın birinci araştırma sorusuna cevap olarak ileri sürülen ortamlardan bir diğeri Eğitsel Sosyal Ağ Siteleri'dir (ESAS). Ulusal alan yazında kullanılan Eğitsel Sosyal Ağ Siteleri terimi İngilizce'deki Educational Social Network Sites (ESNS) kavramının karşılığı olarak geçmektedir. Öte yandan ESAS'lara değinmeden önce sosyal ağ sitelerinin açıklanmasında yarar bulunmaktadır. Çevrim-içi sosyal ağların birçok tanımı vardır. Ancak en sık kullanılanlardan biri Boyd ve Ellison (2007) tarafından yapılan sosyal ağ siteleri bireylerin sınırlı bir sistem içinde bir kamu ya da yarı-kamu profili oluşturmasına olanak veren bağlantı paylaşabildikleri, kişi listesinin olduğu web tabanlı hizmetler şeklindeki tanımlamadır. Sosyal ağ siteleri, kullanıcılara içerik oluşturma, paylaşma, takip ettiklerinin etkinliklerine ifade bırakma ve başkaları ile iletişime geçme gibi özellikleriyle bireysel yaşamın bir parçası olmuştur (Kuzgun & Özdiñ, 2017). En yaygın bilinen sosyal ağ sitelerine örnek olarak Facebook, Twitter ve Pinterest verilebilir. Bu ve benzeri sosyal ağ sitelerinin yoğun kullanımı nedeniyle eğitsel amaca yönelik ve işleyiş olarak sosyal ağ sitelerine benzeyen birtakım siteler ortaya çıkmıştır. Bu tür sitelere Eğitsel Sosyal Ağ Siteleri denilmektedir. ESAS, sosyal ağların sunduğu paylaşım ve yorum yapma, beğenme gibi özellikleri beraberinde getirerek; aynı zamanda sınav, doküman paylaşımı, ödev, tartışma gibi özelliklerle etkileşimli bir ortam sunarak öğrenme sürecini yönetmeyi sağlayan ve sosyal ağların üzerinde barındırabileceği olumsuz etkilerden uzak, sadece eğitim amacıyla kullanılan ortamlardır (Kuzgun & Özdiñ, 2017).

ESAS'lar, birçok sosyal ağ sitesindeki gizlilik ve güvenlik endişelerini en aza indirerek öğretmen ve öğrencilerin sosyal ağ teknolojilerini eğitsel olarak kullanabilmelerine olanak sağlamaktadır (Brady, Holcomb & Smith, 2010). Bu tür sitelere örnek olarak Edmodo, Ning, Elgg ve ValuePulse siteleri gösterilebilir. ESAS'larda sosyal ağ sitelerinin sunduğu pek çok araç ve/veya hizmet bulunmaktadır. Örneğin paylaşımında bulunma, ifade bırakma, yorum yapma, mesaj gönderme ve alma, öğretmen ve öğrencilerin her türlü ders içeriklerini paylaşma, sınıf içi faaliyetlerin takibi, sınav, anket yapma, ödev paylaşımı ve ödevin yüklenmesi, öğrencilerin gelişimlerinin izlenmesi gibi özellikler bunlar arasındadır.

3.2. Harmanlanmış öğrenmede kullanılabilir çevrim-içi öğrenme ortamlarının özelliklerine göre öne çıkan uygulamalar

Bu çalışmanın ikinci araştırma sorusu "*Harmanlanmış öğrenmede kullanılabilir çevrim-içi öğrenme ortamlarından, sahip oldukları niteliklere/özelliklere göre hangileri daha çok öne çıkmaktadır?*" şeklinde belirlenmiştir. Bu araştırma sorusuna cevap ararken Öğrenme ve Performans Teknolojileri Merkezi tarafından her yıl düzenlenen en iyi 200 öğrenme aracı (C4LPT, 2018a) anketinin 2017'de en popüler ÖYS ve öğrenme platformları sıralamasında ilk üç içerisinde yer alan iki öğrenme ortamı seçilmiştir. Bu listenin ilk sırasında ÖYS uygulaması olan Moodle, ikinci sırada Google Classroom ve üçüncü sırada hem ÖYS hem ESAS uygulaması olan Edmodo yer almaktadır (C4LPT, 2018b). "Google Classroom" bir servis sağlayıcısına bağlı olması nedeniyle araştırma kapsamına alınmamıştır. Öğrenme ve Performans Teknolojileri Merkezinin oylamasına göre en çok kullanılan ÖYS uygulamasının Moodle ve ESAS uygulamasının da Edmodo olduğu

görülmektedir. Bu bağlamda araştırma kapsamında harmanlanmış öğrenmede kullanılabilir çevrim-içi öğrenme ortamlarının özelliklerine göre öne çıkan uygulamalar Moodle ve Edmodo olmaktadır.

Özgür ve açık kaynak kodlu bir uzaktan eğitim sistemi olarak tanımlanan Moodle esnek nesne yönelimli dinamik bir öğrenme ortamıdır (Wiki, 2018). Bu aracın eğitimci kaliteli çevrim-içi eğitim ortamları oluşturmaya yardımcı olmak için tasarlanmış bir yazılım paketi olduğu söylenebilir (Brandl, 2005). Öte yandan Edmodo, öğretmenlerin çevrim-içi sınıf topluluğunu oluşturmaları ve yönetmeleri için basit bir yol sağlamak için kullanılan ücretsiz ve güvenli bir eğitim öğrenme ağıdır. Bu ortam öğrencilerin sınıf öğretmenleri ile her yerde ve her zaman bağlantı kurmasını ve çalışabilmesini sağlar (Balasubramanian, Jaykumar & Fukey, 2014). Edmodo, öğretmenlerin ve öğrencilerin e-posta adreslerinden, satıcıları, davetsiz misafirleri veya gizlilik yasalarını ihlal etme konusunda endişelenmeden haberleşmelerini sağlayan özel bir sosyal eğitimsel iletişim platformudur (Harper, 2010). Alanyazında öğrenenlerin hem motivasyonlarını canlı tutacak hem de sosyal ağ sitelerinden aşına oldukları çevrim-içi bir platform olarak Edmodo (Torun & Dargut, 2015) kullanışlı bir ortam olduğu bulgusuna rastlanılmıştır. Moodle ve Edmodo'nun çeşitli özellikleri karşılaştırmalı olarak Tablo 2'de özet olarak verilmiştir. Edmodo'nun Moodle'dan özellik olarak öne geçtiği maddeler gölgelendirme ile vurgulanmıştır.

Tablo 2. Moodle ve Edmodo Karşılaştırması

Özellik	Moodle	Edmodo
Kurulum	Var	Yok
Profesyonel Öğrenme Ortamı	Var	Var
Öğrenme Yönetim Sistemi özellikleri	Var	Var
Eğitsel Sosyal Ağ Sitesi Özellikleri	Yok	Var
Sosyal Ağ Sitesi Özellikleri	Yok	Var
Öğretmen, öğrenci hesabı	Var	Var
Veli hesabı	Yok	Var
Ödev, sınav, anket uygulaması ve notlandırma sistemi	Var	Var
Öğrenci paylaşması	Yok	Var
Kapalı sınıf sistemi	Var	Var
İfade bırakma, yorum yapma	Yok	Var
Rozet verme	Yok	Var

Edmodo herhangi bir kurulum gerektirmediği için herkese hitap eden kullanımı kolay bir uygulamadır (Sucu, Akbay & Akbulut, 2015). Edmodo ÖYS'lerin içerisinde de yer alarak, alanyazında öğrenme sürecine katkısı; öğrenme yönetim sistemi, profesyonel öğrenme ortamı ve sosyal ağ ortamlarını kapsamaktadır (Alemdağ, 2013; Durak, Çankaya & Yünkül, 2015; Torun & Dargut, 2015). Moodle kullanıcı kitlesi öğrenenler, eğitimci ve yöneticiler, Edmodo'nun kullanıcı kitlesi öğrenenler, eğitimci ve velilerdir. Edmodo'nun veli hesabının olması eğitimcinin kullanım amacına göre büyük bir avantaj sağlayabilecektir. Kerres ve Witt'e (2003) göre harmanlanmış öğrenmenin bileşenleri "içerik, yapı ve iletişim" şeklinde üçe ayrılmaktadır; Moodle'm bu açıdan yetersizlikleri bulunmaktadır. Örneğin öğretmen içerik paylaşabilirken öğrenci içerik paylaşamamaktadır. Moodle'm, bu

yapısı nedeniyle yetersiz kaldığı söylenebilir. Bu bağlamda Moodle aktif olarak çalışmak için bireysel çalışma imkânı sunarken işbirlikçi öğrenme etkinliklerini kolaylaştıran ve yönlendiren yapıcı bir bileşen içermemektedir. Bunun yanı sıra Moodle’da herhangi bir paylaşım yorum yapılamayıp, ifade bırakılamamaktadır. Sadece özel alan üzerinden metin içerikli mesaj gönderilebilmektedir. Bu durum da Moodle açısından iletişim sınırlılığı anlamına gelmektedir. Edmodo ise “içerik, yapı ve iletişim” şeklindeki harmanlanmış öğrenmenin bu üç bileşenini karşılayacak bir yapıya sahiptir. Edmodo öğretmen veya öğrenciye kolayca içerik paylaşabilme imkânı sunmaktadır. Edmodo’nun ayrıca, öğrenme görevleri üzerinde aktif olarak çalışma olanağı sağlayan, bireysel ve işbirlikçi öğrenme etkinliklerini kolaylaştıran ve yönlendiren bir yapısı bulunmaktadır. Edmodo’nun iletişim olanakları iletişim bileşeninin ihtiyaçlarını karşılayacak düzeydedir. Öğrenci öğretmene veya öğretmen öğrenciye özel metin, dosya, emoji içerikli mesaj gönderebilmektedir. Öte yandan öğrencilerin ödev, not vb. paylaşımlarına yorum yapılabilmekte ve paylaşımlara ifade bırakabilmektedir.

Öğrenme ve Performans Teknolojileri Merkezi’nin 2017 yılının anket sonuçlarında yer alan isimlendirmelere göre Moodle “kurs yönetim sistemi” (Course management system) olarak açıklanırken, Edmodo “okullar için öğrenme platformu (Learning platform for schools)” ve “eğitsel sosyal ağ sitesi (edu social networking site)” olarak adlandırılan tek araç (C4LPT, 2018b) olarak dikkati çekmektedir. Ayrıca 2018 yılında Moodle ve Edmodo mobil uygulama indirme sayısına bakıldığında Play Store’da Moodle’in indirilme sayısının 1 Milyon, Edmodo’nun indirme sayısı ise 10 Milyon olduğu görülmektedir.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Öğrenme konusunda farklı ortamların kullanıma sunulduğu günümüz dünyasında örgün eğitimi destekleyici bir unsur olarak harmanlanmış öğrenme öne çıkmaktadır. Harmanlanmış öğrenme ortamı öğretim sürecini etkileyen önemli unsurlardandır. Bu bağlamda harmanlanmış öğrenmeyle ilgili tanımlamalar, harmanlanmış öğrenmenin bileşenleri ve özellikleri incelendiğinde, pedagojik yaklaşımın olmazsa olmaz olduğu çevrimiçi öğrenme araçları olarak Öğrenme Yönetim Sistemleri ve Eğitsel Sosyal Ağ Siteleri’nin öne çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda Öğrenme Yönetim Sistemleri arasında (ÖYS) en çok tercih edilen ortam Moodle, Eğitsel Sosyal Ağ Siteleri (ESAS) arasında en çok tercih edilen ortam da Edmodo’dur. Bu öncelik belirlenirken Öğrenme ve Performans Teknolojileri Merkezi (C4LPT, 2018a) ÖYS ve öğrenme platformları 2017 raporu temel alınmıştır. Bu iki ortamdaki hem öğrenme yönetim sistemi özelliklerini taşıyan hem de sosyal ağ sitelerinin özelliklerini taşıyan eğitsel sosyal ağ sitesi olan birçok yönüyle Edmodo oldukça kullanışlı bir ortamdır. Öğrenenlerin motivasyonlarını canlı tutacak ve öğrenenlerin bilişsel, sosyal ve öğretimsel buradalıklarının etkin olması açısından son kararı dersin öğretmeni verecektir. Ancak burada da öğretmenin bilgisi, deneyimi ve araştırmacı kimliğinin dersin yürütülmesi sürecini etkili bir şekilde yönetmede oldukça önemli olduğu söylenebilir. Öte yandan öğretmenin gelişmeye açık olması ve bu kapsamda yeni uygulamaları denemeye ve kullanmaya çaba harcaması da önemlidir.

Bundan sonraki çalışmalar için daha fazla araç karşılaştırılarak yeni bakış açıları eklenilebilir. İlerleyen yıllarda Öğrenme ve Performans Teknolojileri Merkezi'nin güncel araştırma sonuçlarına göre harmanlanmış öğrenme ortamları tekrar gözden geçirilebilir. Ayrıca farklı harmanlanmış öğrenme ortamları-araçları dikkate alınarak yeni karşılaştırmalar yapılabilir. Ancak her şeyden önemlisi, harmanlanmış öğrenmelerin gerçekleştirileceği ortamın belirlenmesinde, öğrencilerin eğilimlerinin dikkate alınmasının sürecin bütün paydaşları için etkili/verimli geçmesini sağlayacağı unutulmamalıdır.

Bölüm Özeti: Eğitime ve öğrenmeye yönelik farklı bakışların olduğu günümüz dünyasında öğrenmenin gerçekleştirilmesi için çeşitli ortamlar kullanılmaktadır. Bu öğrenme ortamları etkinlikleri kimi zaman bireysel veya toplu, kimi zaman yaygın veya örgün, kimi zaman da çevrimiçi formlarda gerçekleştirilmektedir. Bu tür uygulamaların sonucu olarak yüz yüze çevrimiçi öğrenmeyi birleştiren harmanlanmış öğrenme eğitiminin her aşmasında yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu çalışmanın amacı harmanlanmış öğrenmenin gerçekleştirileceği çevrimiçi öğrenme ortamlarının tespiti ve bu ortamların sahip oldukları niteliklere/özelliklere göre daha çok öne çıkan uygulamaların değerlendirilmesini kapsamaktadır. Bu amaca ulaşma sürecinde “Harmanlanmış öğrenmede kullanılabilir çevrimiçi öğrenme ortamları nelerdir?” ve “Harmanlanmış öğrenmede kullanılabilir çevrimiçi öğrenme ortamlarından, sahip oldukları niteliklere/özelliklere göre hangileri daha çok öne çıkmaktadır?” sorularına yanıt aranmıştır. Bu soruların yanıtlarına ulaşma sürecinde alanyazın taraması yapılmıştır. Harmanlanmış öğretimin gerçekleştirileceği ortamlar çağın ve bireylerin ihtiyaçlarına göre değişmektedir. Bu durumlarda eğitimin olmazsa olmazı pedagojik ortamlar ön plana çıkmaktadır. Bu ortamlar incelendiğinde Öğrenme Yönetim Sistemleri ve Eğitsel Sosyal Ağ Siteleri ön plana çıkmaktadır. Öğrenme Yönetim Sistemi (ÖYS), öğrenciler, öğretmenler ve yöneticiler için çevrimiçi öğrenim hizmetlerini organize eden ve onlara erişim sağlayan geniş bir sistem yelpazesinde kullanılan geniş bir terimdir (Paulsen, 2002). Eğitsel Sosyal Ağ Siteleri (ESAS), sosyal ağların sunduğu paylaşım ve yorum yapma, beğenme gibi özelliklerle beraberinde getirerek; aynı zamanda sınav, doküman paylaşımı, ödev, tartışma gibi özelliklerle etkileşimli bir ortam sunarak öğrenme sürecini yönetmeyi sağlayan ve sosyal ağların üzerinde barındırabileceği olumsuz etkilerden uzak, sadece eğitim amacıyla kullanılan ortamlardır (Kuzgun & Özdiç, 2017). Bu iki ortamın uygulamaları karşılaştırıldığında ÖYS'lerde Moodle ESAS'larda ise Edmodo'nun en çok kullanılan ortamlar olduğu görülmektedir. Bu iki uygulamanın nitelikleri harmanlanmış öğrenme tanımları, bileşenleri ve özelliklerine göre karşılaştırıldığında kurulum gerektirmemesi, hem eğitsel sosyal ağ sitesi hem sosyal ağ sitesi özelliklerini içermesi, veli hesabının olması, öğrencinin ifade bırakma, paylaşım ve yorum yapma, öğrencinin rozet alması gibi özellikleriyle Edmodo ön plana çıkmaktadır. Bu özelliklerin yanı sıra eğitmenin uygun teknolojiyi bulma, o teknolojiyi uyarlaması, bilgisi ve becerisi deneyimi ve araştırmacı kimliğinin dersin sürecini yönetmede oldukça etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda eğitmen harmanlanmış öğrenmeleri gerçekleştireceği ortamı belirlerken öğrencilerin eğilimlerini dikkate alması önerilebilir.

Anahtar Sözcükler: Harmanlanmış Öğrenme, Öğrenme Yönetim Sistemi, Eğitsel Sosyal Ağ Sitesi, Moodle, Edmodo.

KAYNAKLAR

- Alemdağ, E. (2013). Edmodo: Eğitimsel bir çevrimiçi sosyal öğrenme ortamı. *İnet-Tr'13, XVIII. Türkiye'de İnternet Konferansı 18. cilt*, 71-77.
- Ally, M. (2008). Foundations of educational theory for online learning. T. Anderson (Ed.), içinde, *The theory and practice of online learning*, (s. 27-56), AU Press.
- Balasubramanian, K., Jaykumar, V., & Fukey, L. N. (2014). A study on "Student preference towards the use of Edmodo as a learning platform to create responsible learning environment". *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 144, 416-422.
- Bele, J. L., & Rugelj, J. (2007). Blended learning - an opportunity to take the best of both worlds. *International Journal of Emerging Technologies in Learning*, 3(7), 29-33.
- Bilgiç, H. G., Duman, D., & Seferoğlu, S. S. (2011). Dijital yerlilerin özellikleri ve çevrim-içi ortamların tasarlanmasındaki etkileri. *XIII. Akademik Bilişim Konferansı (AB11)*, 2-4 Şubat 2011, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Boyd, D. M., & Ellison, N. B. 2007. Social network sites: Definition, history and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 210-230.
- Brandl, K. (2005). Are you ready to "Moodle"? *Language Learning & Technology*, 9(2), 16-23.
- C4LPT (2018a). *Top 200 tools for learning 2018. Results of the 12th Annual Digital Learning Tools survey*. Centre for Learning and Performance Technologies, (C4LPT). [Çevrim-içi: <http://c4lpt.co.uk/top100tools/>, Erişim tarihi: 27.05.2018.]
- C4LPT (2018b). *The most popular LMS & learning platforms in 2017*. Centre for Learning and Performance Technologies, (C4LPT). [Çevrim-içi: <http://c4lpt.co.uk/top100tools/the-most-popular-lms-learning-platforms-in-2017/>, Erişim Tarihi: 27.05.2018.]
- C4LPT (2018c). *About Top 200 Tools*. Centre for Learning and Performance Technologies, (C4LPT). [Çevrim-içi: <http://c4lpt.co.uk/top100tools/wiki/>, Erişim tarihi: 3.10.2018.]
- Clark, R. E. (1983). Reconsidering research on learning from media. *Review of Educational Research*, 53(4), 445-459.
- Coates, H., James, R., & Baldwin, G. (2005). A critical examination of the effects of learning management systems on university teaching and learning. *Tertiary Education & Management*, 11(1), 19-36.
- Colis, B., Moonen, J. (2001). *Flexible learning in a digital world: Experiences and expectations*. London: Kogan Page.
- Collis, B., & Moonen, J. (2002). Flexible learning in a digital world. *Open Learning*, 17(3), 217-230.
- Dağ, F. (2015). Harmanlanmış (karma) öğrenme ortamları ve tasarımına ilişkin öneriler. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 73-97.
- Dalsgaard, C. (2006). Social software: E-learning beyond learning management systems. *European Journal of Open, Distance and E-Learning*, 9(2).
- Davidson-Shivers, G. V., & Rasmussen, K. L. (2006). *Web-based learning*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Dikmenli, Y., & Ünalı, Ü. E. (2013). Harmanlanmış öğrenme ve sanal sınıfa dönük öğrenci görüşleri. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 326-347.
- Driscoll, M. (2002). Blended learning: Let's get beyond the hype. *E-learning*, 1(4), 1-4.
- Durak, G., Çankaya, S., & Yünlü, E. (2015). Eğitimde eğitimsel sosyal ağ sitelerinin kullanımı: Edmodo örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 41, 309-316.
- Durdu, L., & Durdu, P. O. (2016). Çevrimiçi öğrenme ortamları. K. Çağıltay & Y. Göktaş (Ed.), içinde, *Öğretim teknolojilerinin temelleri* (s. 521-540). Pegem Akademi.
- El-Deghaidy, H., & Nouby, A. (2008). Effectiveness of a blended e-learning cooperative approach in an Egyptian teacher education programme. *Computers & Education*, 51, 988-1006.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun H. H. (2003). *How to design and evaluate research in education*. McGraw-Hill Higher Education.
- Garrison, D. R., & Kanuka, H. (2004). Blended learning: Uncovering its transformative potential in higher education. *The Internet and Higher Education*, 7(2), 95-105.

- Gedik, N. (2016). Karma öğrenme. K. Çağiltay & Y. Göktaş (Ed.), içinde, *Öğretim teknolojilerinin temelleri* (s. 449-519). Pegem Akademi.
- Graham, C. R. (2006). Blended learning systems: Definition, current trends, and future directions. In C. J. Bonk & C. R. Graham (Eds.), *The handbook of blended learning: Global perspectives, local designs*. San Francisco, CA: Pfeiffer
- Harper, A. L. (2010). Social networking with Edmodo: Let your digital footprints lead the way. *Kentucky English Bulletin*, 59(2), 19-21.
- Herand, D., & Hatipoğlu, Z. A. (2014). Uzaktan eğitim ve uzaktan eğitim platformlarının karşılaştırılması. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1).
- Kerres, M., & Witt, C. D. (2003). A didactical framework for the design of blended learning arrangements. *Journal of Educational Media*, 28(2-3), 101-113.
- Klein, J. D., Spector, J. M., Grabowski, B. L., & de la Teja, I. (2004). *Instructor competencies: Standards for face-to-face, online, and blended settings*. IAP.
- Kozma, R. B. (1994). Will media influence learning? Reframing the debate. *Educational Technology Research and Development*, 42(2), 7-19.
- Kuzgun, H., & Özdiñç, F. (2017). Eğitisel sosyal ağ ortamı Edmodo'nun kullanılabilirliğinin incelenmesi. *Journal of Theoretical Educational Science*, 10(2), 274-297.
- McGreal, R., & Elliott, M. (2008). Technologies of online learning (e-Learning). T. Anderson içinde, *The theory and practice of online learning* (s. 27-56), AU Press.
- Moore, J. L., Dickson-Deane, C., & Galyen, K. (2011). e-Learning, online learning, and distance learning environments: Are they the same? *The Internet and Higher Education*, 14(2), 129-135.
- Mortera-Gutiérrez, F. (2006). Faculty best practices using blended learning in e-learning and face-to-face instruction. *International Journal on ELearning*, 5(3), 313.
- Osguthorpe, R. T., & Graham, C. R. (2003). Blended learning environments: Definitions and directions. *Quarterly Review of Distance Education*, 4(3), 227-33.
- Paulsen, M. F. (2002). Online education systems: Discussion and definition of terms. *NKI Distance Education*, 202.
- Rovai, A. P., & Jordan, H. (2004). Blended learning and sense of community: A comparative analysis with traditional and fully online graduate courses. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 5(2).
- Simonson, M. (2001). Distance education and online instruction: Profession or field? *Quarterly Review of Distance Education*, 2(4), 301-302.
- Sucu, F., Akbay, M., & Akbulut, Y. (2015). Tıp eğitiminde içerik yönetim sistemi: EDMODO. *Journal of Medical Education and Informatics*, 1(1), 24-32.
- Torun, F., & Dargut, T. (2015, Aralık). Mobil öğrenme ortamlarında ters yüz sınıf modelinin gerçekleştirilebilirliği üzerine bir öneri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 20-29.
- Usta, E., & Mahiroğlu, A. (2008). Harmanlanmış öğrenme ve çevrimiçi öğrenme ortamlarının akademik başarı ve doyuma etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 1-15.
- Wiki. (2018). *Wiki*. [Çevrim-içi: <http://www.wiki-zero.net/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvTW9vZGx1>, Erişim tarihi: 05 27, 2018.]